

Työväennäytelmät ja työläisnäyttelijät

Kirjoittanut M. Hahl.

(Jatk. edellisestä n:o:oon).

Porvarillinen käsitys hyvästä näytelmästä.

Johtajiemme enemmistöllä on tuo edellämäinnittu porvarillisen-idealistinen käsitys "hyvästä" näytelmästä. Kappaleen tulee loppua "hyvin" kaikissa tapauksissa, ja sen mittapuun mukaan he arvostelevat eteensä sattuvaa työväen näytelmääkin. Niinpä sitte tuon käsityksen mukaan he keuhuvat ensiluokkaisiksi työväennäytelmiksi näytelmiä, joiissa björnsonilainen porvarillinen idealismi on köyhälistöön vaipuvan kirjailijajoukon tuote, ja kuvaa se täydelleen heidän yhteiskunnallista asemaansa. He ovat lähellä köyhälistöä taloudelliselta asemaltaan, mutta heidän kustantajansa ovat porvareita, jotka eivät salli luokkavastakohtien esittämistä sellaisina kuin ne todella ovat. Tässä kohden vastakkaisen vetovoiman välissä ollessaan tämä kirjailijaryhmä toistaiseksi on ratkaissut kysymyksen siten, että se esittää työväenluokan ja omistavan luokan ristiriidan ratkeavan yhteensulautumisen kautta. Tämä sulautuminen tapahtuu tämän lajin porvarillisessa romantikassa kummankin luokan sivistyksellisen ja ihanteellisen kohoutumisen kautta: työväenluokka kohoutuu sivistyksellisesti niin paljon että se luopuu luokkavihastaan ja omistava luokka tulee paremmaksi ihmisinä ja vapain tahdoin tekevät työväenluokalle oikeutta. Tämä "vapaa-mielisen" porvarillisen ideallismien sekasotku on määrävänä ajatuksena useissa niistä näytelmistä, joita johtajamme ovat arvostaneet ensiluokkaisiksi työväen näytelmiksi. Sellaisia näytelmiä ovat esimerkiksi "Pariisin veitikka", (Amerikassa näyteity nimellä "Poika Pariisista") ja "Mikkel Larsonin pojat".

Tuollainen yhteen sulautumisen johtava aate on kokonaan epähistoriallinen, se on yksinkertaisesti valhe. Marx' in määritteimä luokkataistelusta on pitänyt tähän saakka täydelleen paikkau-

sa ja pitää se vielä nytkin aivan täsmälleen. Ja Marxin määritelmä kuuluu:

"Kaikkien tähän asti olemassa olleitten yhteiskuntien historia on luokkataistelujen historia" — "joka kullakin kerralla on päättännyt yhteiskunnan kumoukselliseen uudelleen muodostamiseen kokonaisuudessaan, tai taistelevien luokkien yhteiseen häviöön."

Marxin mukaan tuo taistelu ei siis koskaan ole päättynyt yhteensulautumiseen.

Porvarillisen teatterin esimerkkinään pitäminen ja suuruuden kunnioitus.

Käydä porvarillisesta teatterista ottamassa oppia näyttelimestekniikassa ei sulkaan ole mikään heikko puoli, vaikka siitäkin voitaisiin sanoa yhtä ja toista, mutta kun se kaikissa tapauksissa muodostaa pienemmän epikohdan ei se anna aihetta enememmän tässä yhteydessä. Sensijaan johtajiemme erikoinen kunnioitus mainetta saavuttanutta porvarillista kirjailijaa kohtaan on hyvinkin huomioon otettava asia.

Mainetta saavuttaneen porvarillisen kirjailijan kunnioittaminen ilmenee ennenkaikkea siinä kohtelussa mitä työväen kirjailijain näytelmä ja porvarillisen kirjailijan näytelmä saavat osakseen näyttelmäseurojemme johtajilta. Jonkunverran mainetta saavuttaneen porvarillisen kirjailijan heikompiakin tuote käy näyttelmäseurojemme johtajien arvosteluissa itsestään selvältä kelloiselta tavaralta, mutta työväen kirjailijain parhaimkin kappale saa heiltä muistutuksia tusinoittain. Jos porvarillinen kirjailija esittää esimerkiksi huvinäytelmässään sukupuolikiimaa aina säiraloisuuteen saakka se ei herätä johtajiemme taholta mitään paheksumista, mutta jos meikäiläinen esittää sinnepäin vivahtavaakaan se on itsestään selvää "ruokottomuutta", jota toki ei voi mitenkään sallia. "Eihän mei-

dän omasta joukostamme voi mitään sellaista tulla kuin oikeilta kirjailijoilta", se näkyy olevan niin usean näytelmäseuran johtajan mielipide.

Tästä omien kirjailijain tuotteiden toisenluokkaiseksi asettamisesta on luonnollisesti seurauksena esittämisesäkin, jos omien kirjailijaimme kappale ensinkään saa armon päästä näyttämölle. Meidän omia kappaleitamme ei harjoteta läheskään sillä huolella kuin "oikeiden kirjailijain" kappaleita, ja esitys on sitte sen mukainen. Olen nähnyt kuuluisain näytelmäseurain johta-

näytelmä voi pilaantuakin juuri senverran, minkä johtaja sattuu sitä "korjaamaan". Niin olen muutamia kertoja nähnyt käyvän. Johtaja on tehnyt korjauksensa sellaiseen kohtaan, jossa "korjaus" on karsinut pois juuri sen mikä olisi tärkeintä, ja siten korjaus vienyt kappaleesta pois sen vaikutuksen, mikä välttämättömästi olisi pitänyt saada esille.

Siinä, että näytelmäseuran johtaja korjaa esitettävää kappaletta, ei semmoisenaan ole mitään moitittavaa, jos näytelmäseuran johtaja on todellakin

1. Wilhelm Tellistä, esittänyt Gardnerin s. s. osaston näytelmäseura.

jain rääkkäävän työväen näytelmää niin pahasti että ei olisi ihme vaikka katsojat kyllästyisivätkin työväennäytelmään muutamiksi vuosiksi. Asia kai pitäisi olla aivan päinvastoin, niin että työväen näytelmälle annettaisiin suurempi huomio meidän näyttämöillämme kuin porvarilliselle näytelmälle.

Halu korjata työväen kirjailijaa.

Äskettäin luin lehdistä että — "vaikka johtaja oli karsinutkin kappaletta, niin sittenkään se ei ollut sellainen, miksi sitä osa katsojia olisi toivonut". — Tuon "arvostelun" kirjoittaja ei kai sattunut huomaamaan, että työväen

korjattavaan kohtaan nähden pätevämpi asiantuntija kuin kirjoittaja. Mutta sepä juuri on toistaiseksi meillä hyvin kyseenalaista. Jos meidän vanhat kirjailijamme eivät ole pitkällä kappaleessaan esittävien asioiden tunteudessa, niin tosiasia on, että meidän johtajamme ovat niissä asioissa vielä vähemmän perehtyneitä, ja sellaisessa tapauksessa "korjaukset" tavallisesti menevät päin mäntyä, pilaavat sensijaan kun niiden piti parantaa.

Näytelmäseuran johtajan ja kirjoittajan yhteistyö olisi tässä suhteessa kaikkein paraita tuloksia tuottava, mutta, kuten ymmärrettävää, sellainen ei

useimmissa tapauksissa ole mahdollista. Saisi kuitenkin näytelmäseurojemme johtajilla olla senverran kunnioitusta työväen kirjailijaakin kohtaan, etteivät menisi kappaleen tekijälle ilmoittamatta ja hänen mieltään kysymättä tekemään korjauksia jotka muuttavat asiainsisältöä kappaleessa. Sellaisista korjauksista taas, jotka tarkoittavat kappaleessa tekijän esittämän esitystekniikan muuttamista, ei ole mitään muistuttamistakaan. Niitä tehköön näytelmäseuran johtaja mielensä mukaan — vaikka sattuu kyllä siinäkin sellaista et-

vännäytelmän näyttämölle pääsemisen esteenä, mutta juuri sellaisena se esiintyykin niin kovin usein, eikä se näytä herättävän suurempaa huomiota toisissa näyttelijöissä eikä yleisössä. Mutta mitä sanottaisiinkaan työväen puhujasta, jos hän tahtoisi pitää vain niitä puheita, joissa hän on kiitettävimmän onnistunut, tai puoluelehden toimittajasta, joka tahtoisi julaista vanhoja hyviä kirjoituksiaan yhä uudelleen sentähden kun hän on onnistunut ne kirjoittamaan hyvin?

Tästä vanhojen loisto-osien yhä uu-

2. Wilhelm Tellistä, esittänyt Gardnerin s. s. osaston näytelmäseura.

tä johtajain tekemät korjaukset ovat tekniikan pilaaamista eikä parantamista. Sellainen "korjaus" ei kuitenkaan tee niin kiusallista vaikutusta kuin "korjaus"; jolla johtaja hyväntahtoisesti pilaa kappaleen asiainsisältöä.

Halu näytellä vanhoja osiaan.

On luonnollista että jokainen näytelmäseuran johtaja haluaisi näytellä kappaleita, joissa hänellä on tutut osat ja erittäinkin sellaisia niistä, joissa hänellä on onnistunut sankariosa. Tämä halu ei ole miksikään moitteeksi luettava niin kauan kuin se ei esiinny työ-

delleen näyteltäväkseen haluamisesta sitte johtuukin, että hyvänkin työväen näytelmän täytyy väistyä TukkiJoen, Wermlantilaisien, Punasen Laukun, ja muiden sellaisten tieltä. Johtajillamme on aikaa ja kykyjä harjoitella soolot sekä köörit "Punaiseen laukkuun" ja hiettävän vanhoillis. Wermlantilaisiin, mutta heillä ei ole aikaa eikä tarvittavia kykyjä saada näyttämölle hieman suuritöisempää työväen näytelmää, puhumattakaan nyt siitä että he löytäisivät kykyjä ja aikaa harjoittaa työväennäytelmien lauluja, jos sellaisia sattuu olemaan. He mieluummin pyyhkäisevät laulut pois työväen näytelmis-

tä, jos ei satuta ennestään osaamaan niiden sävellä.

Johtajamme saavat osastojen johtokunnat luovuttamaan varoja Daniel Hjortin, ja Regina von Emmeritzin näyttämölle panemiseen, mutta he eivät mitenkään saa näyttämölle työväen näytelmää, joka kysyisi näyttämölle asettamisessa puolet niistä varoista kuin edellämainitut porvarilliset näytelmät.

Kaikki tämän laatuiset ja useat muut esimerkit osottavat, mitenkä työväen näytelmä vielä on johtajiemme silmissä — muutamissa tapauksissa mahdoli-

seurojemme johtajien laita, mutta suurimman osan, eikä tätä epäkohtaa kannata kaunistella eikä peitellä. Meidän näytelmäseurojemme johtajien täytyy ryhtyä tutustumaan myöskin uusiin näytelmiin, jos ne ovat työväen näytelmiä, olkoonpa se tutustuminen kuinka vaivaloista tahansa.

Välttämättömät parannukset.

Niin näytelmäseurojemme johtajien kuin osastojemmekin ja myöskin ennenkaikkea näytelmäliiton tulisi ryhtyä ei ainoastaan aikomuksiin, mutta teos-

3. Wilhelm Tellistä, esittänyt Gardnerin s. s. osaston näytelmäseura.

sesti koko näytelmäseuran — toisarvoisessa asemassa.

Meidän johtajamme osaavat harjoitella siedettäväksi Klaus Kurjen, Zilak Palin, Tuomas Piispan, Tuukan ja Usun, Kirsti Flemingin, Rouva Suorasuun ja monia muita porvarillisen kapaleen "hyviä" osia — sanalla sanoen he kykenevät saamaan siedettävät tyypit esille vaikkapa Secundalan henkilöistä (Secundala on neljättä tuhatta vuotta sitte kirjoitettu indialainen rakkaustragedia), mutta nykyaikaisten palkkatyöläistyyppien kuvaamiseksi he eivät näe maksavan vaivaa ponnistella. Näin ei suinkaan ole kaikkien näytelmä-

sa parantamaan niitä kieltämättömiä epäkohtia jotka ovat vielä vallitsevina, mutta joita voidaan parantaa jo nykyisissä oloissa. Nämä parannukset, joita nyt jo voidaan panna käytäntöön ovat seuraavanlaatuisia:

1) Asettaa työväen näytelmä etutilalle parhaimmastakin porvarillisesta näytelmästä.

2) Panna tarvittaessa työväen näytelmän "ylöspanemiseen" ainakin yhtä paljon kustannuksia kuin on pantu suurien porvarillisten näytelmien "ylöspanemiseen".

3) Ryhtyä pitämään näyttelijöille

yleisiä opastuskursseja muutamissa välttämättömissä aineissa.

Työväen näytelmän etutilalle asettaminen.

Päästäksemme parempiin agitatsioni- ja kasvatuksellista laatua oleviin tuloksiin näyttelemisellä on tinkimättä hyväksyttävä se periajatus, että heikommatkin työväen näytelmät on asettava etutilalle porvarillisista näytelmistä. Se tahtoo sanoa: on esitettävä vain työväen näytelmiä niin pitkälle kuin niitä on saatavissa — ja edellä jo olen osottanut, että niitä on saatavissa meikäläisten näyttämöiden tarpeeksi, vaikka ei yhtään porvarillista näytelmää esitetä. Vain tämän periajatukseen tinkimätön hyväksyminen voi viedä meidät siihen, että meidän näytelmällämme eivät muodostu vasta-agitatsioniksi sosialistipuolueen aatteille.

Näyttämölle asettamiskustannukset.

Vielä aivan viimeaikoina on ilmennyt, että jos työväen näytelmä, josta kaikki sen viralliset arvostelijat ovat olleet hyväksyvällä kannalla, vaatii huomattavampia kustannuksia, suurimmatkaan näytelmäseurat eivät ole ottaneet kappaletta ohjelmistoonsa, vaikka samat näytelmäseurat ovat samana näytäntökautena esittäneet porvarillisia näytelmiä, joiden näyttämölleasetuskustannukset ovat olleet kaksin kerroin niin suuret kuin kysymyksessä olevan työväen näytelmän. Sellaisesta nurinkurisuudesta olisi luovuttava ilman verukkeilematta asiasta sen enempää. Onhan ilmeistä, että meidän kannaltamme asiaa katsoen hyvän työväen näytelmän näyttämölle asettamiseen kannattaa panna enemmänkin kustannuksia kuin "hyvän" porvarillisen näytelmään näyttämölle asettamiseen. Tässä kohdassa tulisi osastojen johtokuntien tajuta asia selvästi, jos ei näytelmäseurat sitä ottaisi huomatakseen.

Näyttelijäin agiteeraaminen.

Edellä on esitetty, mitä ristiriitoja seuraa siitä kun näyttelijämme eivät ole lähemmin perehtyneet edes varsinaisiin sosialismin johtaviin aatteisiin, jopa sitte muihin. Tämä puutteellisuus

4. Wilhelm Tellistä, esittänyt Gardnerin s. s. osaston näytelmäseura.

ei läheskään ole yksistään näyttelijäin vika eikä huolimattomuus. Suurimaksi osaksi tämä epäkohta johtuu siitä, että työläisnäyttelijät, jotka ovat suuremmissa osastoissa jokseenkin jokaisena Htana harjoituksissa eivät mitenkään jaksaa lueskella muita tiedon lähteitä kuin roolejaan. Ja, kuten tunnettua, lueskelemalla voi olla hyvin vaikea päästä alkuun, jos ei muuten ole ollut tilaisuudessa saamaan "tienpäättä", jota myöten sitte voisi ominpuinensa tietämisen tiellä kulkea. Näyttelijätkin, kuten toisetkin toimihenkilöt, tarvitsevat suullista alkuohjausta sosialismin aatteiden ja niisanotun "yleissivistyksen" aakkosissa. Ei olisi ensinkään liiaksi vaadittu, jos järjestömme panisi toimeen varsinaiset näyttelijämme aatteelliset ohjauskurssit kaikissa isommissa osastoissa. Niistä sitte kulkeutuisi näitä uudelle uralle lähteneitä näyttelijöitä pienempiinkin osastoihin.

Jos käytännössä pantaisiin joltain to-

della muutosta tekevää toimeksi muutos tuolla meillä niin tärkeäksi käyneellä toimimisallalla tapahtuisi silminnähtävästi. Mutta jos vuodesta vuoteen märehditään työväennäytelmien puutetta ja olevien työväen näytelmien kehnoutta, saamme vielä vuosikymmeniä kulkea vanhaa latua: **näytellä sosia-**

listiasastojemme näyttämöiltä yhdeksän porvarillista kappaletta yhtä työväen näytelmää kohti. Työväen näytelmiä tulee lisää ja ne paranevat sitä mukaa kuin niitä esitetään. Koko näyttelemiskysymyksemme on vain enempi järjestämiskysymys kuin voittamattomien vaikeuksien kysymys.

Kansallisuuskysymys Suomen työväen kokemuksissa

Saattaa kuulua kummalliselta, mutta totta on, että kansallisuuskysymys herätti hyvin vähän mielenkiintoa Suomen vanhan sosialidemokratian keskuudessa. Maassa oli kyllä kielikysymys: nousevan suomalaisen porvaris- ja maanviljelijäluokan taistelu suomenkielen oikeuksien puolesta ruotsalaista aatteis-, suurporvaris- ja virkavaltaa vastaan. Mutta työväenliikkeen kääntytessä luokkatietoiseksi, n. 25 vuotta sitten, oli tämä kysymys jo pääasiassa ratkaistu tai juuri ratkeamassa suomenkielen päästessä tasa-arvoon — ei siis vielä suhteellisiinkaan oikeuksiinsa. Työväenliikkeessä asetettiin ruotsinkieliseen työväestöön nähden, missä sitä oli (Helsingissä, Turussa, Vaasassa y.m.) veljelliselle kannalle ja hankusta tuotti vain se, että osa ruotsinkielisistä työläisistä osotti kansallisupeää esiintymistä, ehkä pääasiassa siksi, että oli suosituisia ja pikkuporvarillisissa toimissa (vahtimestareina, rauta- ja raitiotielläisinä y. m.). Eduskuntaudistus vuonna 1906 asetti ruotsalaiset suhteelliselle paikalleen (18 edustajapaikoista), sen sijaan että heillä ennen oli ollut 2 säätyä (aateli ja porvaristo) 2 vastaan (papisto ja talonpojat), mutta taloudellisesti säilyi ruotsinkielisen suurporvariston ja tilanherrain valta varsin suurena, ollen ehkä nykyisin tasalla suomalaisen nousukasporvariston ja suurtalonpoikain vallan kanssa. Yliopistossa ja kouluallalla on ruotsinkielinen intelligenssi pitänyt sitkeästi puoliaan.

— Entä venäjänkieli? Se oli Suomessa pelkkä "tashkenttien" kieli, Bobrikovien pakolla opettama, ja osasivat sitä vain Venäjän väessä palvelleet upseerit, jotkut liikemiehet, virkakiipeilijät, ("maankavaltajat") ja kielenopettajat. Oppilaat unohtivat sen pian. Venäläiseen kulttuuriin tutustuttiin kuitenkin runsaan käännöskirjallisuuden kautta. Harvalukuinen venäjänkielinen liikemiesväestö (Helsingissä, Viipurissa) oli suhteellisen hyvissä väleissä väestön kanssa. Venäläistä työväkeä oli vähän; sillä pari poliisin silmällä pitämää järjestöä suomalaisten yhteydessä. — Sotaväki upseereineen oli jotenkin eristetyssä valtausarmeijan asemassa. Juutalaiset, joita on pieni määrä (Viipurissa, Helsingissä, Turussa) olivat oikeudettomat. Vanhojen vaatteiden kauppaoikeuden turvin kehittivät ne viime vuosina nopeasti nousseen konfektioihin hikipajoineen, rikastuivat sodanaikana ja alkoivat siirtyä osakekeinoittelun alalle, herättäen asianmukaista liikekateutta heikommissa kilpailijoissaan. Vanhasuomalaisten yritykset lietsoa antisemitismia eivät herättäneet mitään kansanliikkeen tapaista vastakaikua. Työväki vaati, varsinkin vuonna 1905—1906, juutalaisille täysyä kansalaisoikeuksia, mutta taantumus lykkäsi asian vallankumoukseen asti.

— Mutta suhde Venäjään, eikä se ollut kansallisuuskysymys?

Ei. Sellaisena ei sitä kukaan Suomessa käsittänyt. Se oli valtiollinen